

Bokmelding

Carolyn Jackson

Lads and Ladettes in School: Gender and a Fear of Failure

Open University Press 2006

Den britiske utdanningsforskeren Carolyn Jackson har skrevet en bok om gutter og jenter som inntar roller som såkalte «lads» og «ladettes» i skolen. Begrepene lar seg ikke lett oversette til norsk, men de betegner i denne sammenhengen elever som opptrer på måter som demonstrerer motstand mot skolen, for eksempel ved å la være å gjøre skolearbeid, ved å forstyrre undervisningen og generelt sette sosiale aktiviteter framfor faglige. Jackson hevder at i Storbritannia har «laddish» atferd blitt en vanlig forklaring på hvorfor elever, særlig gutter, tilsynelatende ikke gjør så godt de kan, og blir såkalte underytere i skolen.

Begrepene «lads» og «laddishness» ble først kjent gjennom Paul Willis' klassiske etnografiske studie *Learning to Labour* fra 1977. Willis brukte begrepene om hvite britiske arbeiderklassegutter og om deres motstandshandlinger rettet mot skolen og utdanningssystemet som middelklasseinstitusjoner. Utgangspunktet for Carolyn Jacksons bok er at forståelsen av hva denne typen atferd egentlig handler om, ikke er god nok. Det hevdes gjerne at «laddish» atferd er sosialt motivert, men Jackson mener at dette ikke er en tilstrekkelig forståelse. Bokas hovedbidrag er påstanden om at motstand mot skolen og skolens målsetninger også kan forstås som uttrykk for elevers frykt for å mislykkes på skolen. Jackson hevder også at det britiske utdanningssystemet, gjennom å legge så stor vekt på prestasjoner, bidrar til å skape denne frykten, som i neste omgang fremmer motstandsstrategier som beskyttelse mot å føle seg mislykket.

Boka er basert på surveydata og intervjuer med elever og lærere fra totalt åtte ulike ungdomsskoler («secondary schools»). Over 200 13–14-åringer er intervjuet, og 800 har svart på spørreskjemaer. Materialet er omfattende og blir presentert gjennom lange utdrag fra intervjuene.

Innledningsvis viser Jackson hvordan «laddish» atferd kan forstås ut fra sosiale motiver. Mens det å være en «lad» eller en «ladette» nesten er synonymt med å være populær, er «nerd» den merkelappen elevene frykter aller mest. Selv om verken lærere eller elever greier å gi en entydig definisjon av hva en «lad» eller «ladette» er, peker de fleste på at det handler om åpenlys motstand mot å gjøre skolearbeid. «Laddish» atferd er dermed effektivt for å skape distanse til nerden, som nettopp kjennetegnes av at han eller hun

gjør skolearbeidet sitt. «Laddish» atferd betegner dermed både konkrete elever som blir definert som «lads» og «ladettes», men kan også være atferd som mange elever kan vise, men i ulik grad.

Jackson peker på at samfunnet oppfatter og forholder seg ulikt til jenter og gutter som oppfører seg «laddish». Mens «lads» til en viss grad kan bli sett på som «sjarmerende røvere» («lovable rogues»), er vurderingen av «ladettes» nesten utelukkende negativ. Årsaken er, mener Jackson, at «ladettes» bryter med forventninger til feminitet og kvinnelig oppførsel, mens «lads» faktisk oppfører seg maskulint. Dermed blir det også en forskjell på hva man bekymrer seg for når det gjelder gutter og jenter: Mens bekymringen for «lads» går ut på at de ikke gjør det bra på skolen, er bekymringen for «ladettes» at de ikke er jenter på den riktige måten.

Studier av sosiale prosesser knyttet til kjønn i skolen har ofte konkludert med at gutter er redde for å vise at de arbeider hardt på skolen, fordi skolearbeid oppfattes som feminint. Jacksons materiale viser imidlertid at det også for jenter kan være sosialt problematisk å arbeide hardt på skolen. Dette er en av grunnene til at Jackson mener sosiale motiver knyttet til kjønnsroller ikke alene kan forklare «laddish» atferd. Dette tematiseres i siste del av bokas undertittel – «frykt for å mislykkes». Med utgangspunkt i måloppnåelsesteori (*achievement goal theory*) og selvverdsteori (*self-worth theory*) argumenterer Jackson for at å oppføre seg «laddish» ikke bare er en måte å sikre seg popularitet på, men også en strategi for å unngå å framstå som en person med manglende evner. Mange elever lar være å jobbe på skolen, fordi de er redde for å bli sett på som dumme hvis de har jobbet hardt og likevel presterer dårlig. Et sitat fra en gutt illustrerer denne tankegangen godt:

Hvis du har gjort ditt beste og du får en dårlig karakter, da er det lik-som at «du greier det ikke fordi du er dum». Men hvis du ikke prøvde og du fikk en dårlig karakter, så kan du i stedet si «jeg gadd ikke gjøre det, derfor prøvde jeg bare så vidt» (s. 24, min oversettelse).

Et annet interessant funn er at mens elevene vurderer det som sosialt uønsket å framstå som en som jobber hardt på skolen, gir det status å oppnå gode karakterer *tilsynelatende* uten innsats. Intervjumaterialet som presenteres, er overbevisende når det gjelder å vise hvordan disse forståelsene er viktige for elevenes håndtering av egne roller som elever.

I et kapittel om tester i britisk skole utvikler Jackson argumentet om at fokus på prestasjoner i seg selv fremmer uønsket atferd. Materialet som presenteres her, er elevers utsagn om opplevelser av press og nervøsitet før tes-

ter. Standardiserte tester på ulike årstrinn er langt mer omfattende enn vi kjenner det fra Norge, og Jackson mener at frykt for å mislykkes på disse testene er svært utbredt. Hun framhever at denne frykten er subjektiv, og at flinke elever også frykter å ikke gjøre det godt nok.

Forventningen om å skulle prestere på tester og samtidig framstå med en avslappet holdning til skolearbeid kan synes som to uforenelige krav. Jackson viser at selv om «ukult å arbeide»-diskursen dominerer på skolene, prøver de fleste elevene å balansere hensynet til popularitet med behovet for faktisk å gjøre noe skolearbeid.

Mot slutten av boka går Jackson nærmere inn på strategier som karakteriserer «laddishness». Hun viser at slike strategier både appellerer til de elevene som gjør det bra, og til de som gjør det dårlig på skolen. Et interessant eksempel på en «laddishness»-strategi er det Jackson betegner som «behavioural self-handicapping», det vil si bevisst atferd som gjør eleven ute av stand til gjennomføre skolearbeidet. Denne strategien kan bestå i å utsette arbeid til siste liten, la være å yte innsats, narkotika- eller alkoholbruk, sove for lite og å føre et overaktivt sosialt liv. Jackson peker på tre grunner til at slike strategier framstår som attraktive: For det første beskytter de mot følgene av å mislykkes på skolen (bli sett på som dum), for det andre øker de «effekten» av å gjøre det godt, fordi disse strategiene får gode resultater til å framstå som «gratis», og for det tredje beskytter de mot å mislykkes sosialt, altså ved å framstå som en nerd.

Det hevdes i boka at «laddish» atferd ikke er mer vanlig i enkelte sosiale klasser eller etniske grupper og heller ikke mer blant gutter enn jenter. Men er det noen grupper elever som har større sjanse enn andre til å greie å balansere sosiale og faglige krav? Jackson argumenterer, ikke overraskende, for at ressurssterke elever i størst grad mestrer denne balansen. Med ressurser mener Jackson støttende foreldre og gode arbeidsforhold hjemme, men også *gode nok evner* til faktisk å kunne gjøre unna skolearbeidet så raskt at man også får tid til sosiale aktiviteter, og dermed ikke framstår som en nerd.

I det avsluttende kapitlet presenterer Jackson sine forslag til hvordan «laddishness» kan håndteres. Her vender hun tilbake til diskusjonen om den sterke vektleggingen av tester og konkurranse i britisk skole. Hun mener at fokuset på individuelle prestasjoner og konkurranse gjør elevene så redde for å mislykkes, at de heller enn å prøve å lære, lar være å prøve i det hele tatt. Jackson har mange forslag til endring på ulike nivåer: På makronivå mener hun at tester må vektlegges mindre, og at skolen i stedet må vektlegge forståelse framfor prestasjoner. På klasseromsnivå mener hun at skolen må oppfordre til mindre konkurranse og mer samarbeid blant ele-

vene, for slik å skape tryggere læringsmiljøer. Videre mener hun at skolen må legge vekt på å rose innsats, ikke intelligens.

Fra et norsk perspektiv, og med den pågående skoledebatten som bakgrunn, er det interessant å reflektere over disse forslagene. Man kan bli fristet til å antyde at problemene i Storbritannia og Norge har mange likhets-trekk: liten innsats blant mange elever som forklares med at læring ikke er «kult», og mangel på disiplin i klasserommet. Likevel forklares situasjonen i de to landene på ulike måter, og det foreslås motsatte tiltak: Mens Jackson peker på at tester bidrar til for mye søkelys på kunnskap som skal testes, hevdes det i Norge at det er for lite søkelys på den viktige kunnskapen, og at denne bør kartlegges (testes) bedre, samt at skolen skal legge mindre vekt på alt som ikke dreier seg om basiskunnskap. Medisinen som Jackson foreslår, ser ut til å gå mer i retning av det som har vært de skolepolitiske målene i Norge til nå: søkelys på forståelse heller enn «pugging» og færre tester. Medisinen som foreslås i Norge, kan imidlertid tolkes som en tilnærming til det systemet Jackson vil bort fra.

Disse til dels motstridende årsaksforklaringene og tiltaksforslagene gjør at jeg som leser får en fornemmelse av at det er noe i fenomenet «laddishness» som Jackson ikke helt får tak på i sine analyser, og som heller ikke kommer klart fram i materialet hun har. I min lesning retter Jacksons forslag til politiske og pedagogiske tiltak seg først og fremst mot hvordan man skal skape mindre frykt for å mislykkes faglig. Boka greier ikke å svare på spørsmålet om *hvorfor* det er ukult å jobbe hardt på skolen, og hvorfor nerden er den absolutte anti-helten i tenåringenes hverdag, når elevene samtidig støtter opp om verdien av gode karakterer og nødvendigheten av utdanning for å lykkes i livet. Jeg savner en bredere diskusjon av ungdomskulturelle strømninger som kan tenkes å ha betydning her. Willis' *Learning to Labour* lyktes i dette ved å knytte motstand mot skole til de dominerende verdiene som omgav «the lads», og ved å vise hvordan skolemotstand var et helt sentralt element i deres daglige omgangsform og felleskap, for eksempel gjennom humor. «The lads» opponerte grunnleggende mot oppfatningen av utdanning som verdifullt og nyttig og bidro slik til at de overtok foreldrenes marginaliserte posisjoner i arbeidslivet.

Selv om Jackson hevder at «laddishness» ikke lenger er et klassefenomen på samme måten som før, utelukker ikke dette at fenomenet kan knyttes til kulturelle forhold i samtiden. Jackson refererer så vidt til forskning som viser at «laddish» atferd har i seg elementer av arbeiderklassekultur som har blitt inkorporert i middelklassens populærkultur, men utforsker ikke dette temaet videre i sitt eget materiale. Det er også viktig å understreke at selv om motstand mot utdanning i seg selv kanskje ikke lenger gir mening på samme

måte som det gjorde for «the lads» (fordi det knapt finnes noen vei utenom), så kan skolehverdagen oppleves på måter som vekker motstand hos noen.

Disse innvendingene til tross, boka er svært interessant og bringer mange viktige tema til torgs i debatten om hvordan man kan øke motivasjon hos elever. Boka er oversiktlig og pedagogisk skrevet og kan leses av mange.

Ingrid Smette
stipendiat ved NOVA